

● تحلیل‌ها و گزارش‌ها

تأثیرات منطقه‌ای بازسازی افغانستان^۱

در این همایش به غیراز متخصصان مربوطه که هریک مقاله یا مطلبی را ارائه می‌کردند و یا در مباحث مربوطه شرکت داشتند ناظر یا شنونده‌ای در جلسات حضور نداشت و ۳۰ نفر شرکت‌کننده همایش در تمامی جلسات که در مکانی دوراز شهر استانبول قرار داشت حضور می‌یافتند.^۵

تقسیم‌بندی سخنرانان در بین جلسات کاری الزاماً به معنی آن نبود که حتماً سخنران در موضوع مربوطه صحبت کند و سخنرانان بنا به

در این همایش که با مشارکت مرکز همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه نیویورک^۲ و بنیاد مطالعات اقتصادی و اجتماعی ترکیه^۳ برگزار شده بود پژوهشگرانی از ازبکستان، آمریکا، ایران، تاجیکستان، پاکستان، ترکیه، چین، روسیه، قرقیزستان، نروژ و کارشناسانی از سازمان ملل، برنامه توسعه سازمان ملل^۴ و بانک توسعه آسیایی (با عنوان و شخصیت حقیقی خود) شرکت نموده بودند. همچنین دو نفر از افغانی‌های مقیم آمریکا در این همایش حضور داشتند.

این همایش به غیراز جلسه بسیار مختصر افتتاحیه و اختتامیه دارای چهار جلسه کاری به شرح زیر بود:

۱. منطقه و بازسازی؛

۲. بازیگران دولتی، رهیافت‌ها، منافع و

ظرفیت‌ها؛

۳. بازیگران غیردولتی، رهیافت‌ها،

منافع و ظرفیت‌ها؛

۴. همکاری‌های چندجانبه.

1. The Regional Impact of the Reconstruction Afghanistan

2. Center on International Cooperation

3. Turkish Economic and Social Studies Foundation (TESEF)

4. UNDP

۵. دوری محل کنفرانس از مرکز شهر استانبول و وضعیت خاص محل برگزاری که در هتلی جزیره مانند بود باعث شده بود که تمامی شرکت‌کنندگان در تمام ایام کنفرانس در محل مزبور حضور داشته باشند.

محلی و رؤسای قبایل پشتون که خارج از اقتدار دولت مرکزی هستند، همکاری می‌نمایند.

- تعیین شدن آینده ظاهرشاه و نقش وی در افغانستان یکی از مسایل مهم روزهای آتی است. در حالی که طرفداران ظاهرشاه درصدد تعریف جایگاه او هستند و اصطلاح «محمدظاهر شاه زعیم و رهبر افغانستان و بابای ملت» را تبلیغ می‌کنند، شورای نظار و فرماندهان جبهه شمال که قدرت اصلی را در دست دارند، با این موضوع مخالفت می‌کنند.

- مشارکت ایران در بازسازی افغانستان

مسأله مهمی است. هرچند عده‌ای می‌گویند که تنش‌های اخیر بین ایران و آمریکا در این خصوص (بازسازی افغانستان) موانعی ایجاد کرده است اما من سندی که نشان بدهد مقامات رسمی آمریکا مخالف حضور ایران در بازسازی افغانستان هستند، ندیده‌ام.

- پس از خروج آمریکا از افغانستان

همکاری‌های منطقه‌ای برای ثبات افغانستان ضروری است.

اسحاق نادری افغانی الاصل و استاد اقتصاد دانشگاه نیویورک اظهارداشت:

- روند موافقتنامه بن در حال پیشرفت

است و ما به مرحله تشکیل لویی جرگه

حوزه مطالعات خود مسایل مربوط را مطرح می‌کردند که در پاره‌ای موارد هیچ ارتباطی با موضوع اصلی بحث پیدا نمی‌کرد. لذا در این گزارش تأکید بر مطالب مربوط به بحث اصلی (بازسازی افغانستان) بوده و در پایان بعضی مطالب مهم غیرمربوط^۱ نیز آورده می‌شود. با توجه به پراکندگی مطالب مطروحه در جلسات مختلف کنفرانس و مطالب متفرق در زیر خلاصه‌ای از سخنرانی‌های افرادی که در ارتباط با موضوع اصلی صحبت داشتند آورده می‌شود.

بازنت روبین رئیس مرکز همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه نیویورک اظهار داشت:

- شرایط افغانستان پیچیده و آینده آن مشخص نیست.

- جنگ سالاری هنوز حاکم بوده و در

صحنه سیاسی افغانستان قدرت و نقش اصلی با فرماندهان نظامی است.

- تنازع بین مناطق وجود داشته و حتی

در جایی نزدیک کابل مثل جلال‌آباد دولت کرزای موفق به پیشبرد نظر خود نشده‌است.

- آمریکا دو سیاست مختلف را در

افغانستان دنبال می‌کند از یک طرف وزارت

خارجه درصدد مساعدت به دولت مرکزی جهت تنظیم امور کشور است و از طرف دیگر

وزارت دفاع آمریکا به جهت پیگیری سیاست

تعقیب اعضای القاعده و طالبان با فرماندهان

۱. ازجمله مطالب مهم غیرمربوط می‌توان به مباحثی چون الگوری صلح تاجیکستان، نهضت اسلامی ازبکستان و اقتصاد ترکیه اشاره کرد.

رسیده‌ایم.

- مسأله اصلی در حال حاضر آن است که چگونه می‌توان وحدت و تمرکز را در افغانستان ایجاد کرد؟

لویی جرگه نقش و جایگاه ظاهرشاه را برای آینده افغانستان مشخص خواهد کرد هرچند این مسأله در موافقتنامه بن دیده نشده است اما باید این سنت لویی جرگه را بشناسیم که لویی جرگه خود دستور جلسه‌اش را تعیین می‌کند. لذا می‌تواند در کنار مسایلی که قرار است مطرح شود موضوع ظاهرشاه را اضافه نماید.

- اقتصاد افغانستان اقتصادی ساده و فاقد هرگونه پیچیدگی است و می‌توان آن را به راحتی شکل داد و هدایت کرد اما مشکل اصلی آن است که دولت فقط قادر است ۱۲٪ بودجه کشور را از منابع داخلی تأمین کند و ۷۸٪ بقیه باید از منابع خارجی تأمین شود که این خود مسأله و مشکل بسیار بزرگی است.

- اصلاح تشکیلات دولت و کوچک‌تر کردن اندازه آن و مبارزه با شکل‌گیری فساد در دیوان‌سالاری باید هدف اصلی دولت بعدی باشد.

- افغانستان در یک چرخه باطلی گرفتار آمده است. سرمایه‌گذاری در آن نمی‌شود چون امنیت نیست و بحران بر کشور حاکم است و بحران رفع نمی‌شود چون سرمایه‌ای برای کار

وجود ندارد.

- کنفرانس‌های زیادی برای افغانستان برگزار می‌شود و طرح‌های مختلفی مطرح می‌گردد، اما از کمک عملی خبری نیست و معلوم نیست که افغانستان با این همه پیشنهادات مختلف چه کار باید بکند.

سیدرسول موسوی رئیس مرکز مطالعات استراتژیک دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی اظهار داشت:

- شناسایی اهداف و راهبردهای کلان کشورهای ذی‌نفع در افغانستان می‌تواند کمک مهمی به روشن شدن آینده بازسازی افغانستان بنماید.

- مشی راهبردی ایران در مورد افغانستان بر شش اصل استوار است. صلح و ثبات، تأمین ارضی، حکومت متعادل، موازنه قدرت بین گروه‌های قومی، روابط دوستانه همسایگی و همکاری‌های اقتصادی.

- ایران شش اصل فوق را در یک مجموعه دیده و بین آن‌ها اولویتی قابل نمی‌باشد و معتقد است که هر شش اصل باید با هم و در یک مجموعه فراهم باشد.

- با توجه به همسویی استراتژی ایران در افغانستان با منافع ملی و بلندمدت افغانستان می‌توان گفت ایران نقش مثبتی در پیشبرد روند بازسازی افغانستان دارد.

- مطالعه تاریخ بیست سال گذشته روابط ایران و افغانستان موید آن است که شش اصل فوق همواره مورد توجه ایران بوده است. عدم شناسایی رژیم کمونیستی، عدم شناسایی طالبان، مساعدت به مردم افغانستان علیه طالبان، همکاری فعال با برنامه سازمان ملل برای صلح و بازسازی افغانستان و برقراری روابط گسترده با اداره موقت افغانستان از جمله سیاست‌های عملی ایران در راستای مشی راهبردی فوق است.

- مردم افغانستان اساس و بنیان بازسازی کشور خود هستند و خودشان می‌توانند راهبردهای صحیح را تشخیص دهند و کشورها فقط باید امکانات و ظرفیت‌های خود را معرفی کنند.

ویکتور کورگون^۱ - رئیس بخش مطالعات افغانستان در آکادمی علوم روسیه اظهار داشت: - در فهم مشی راهبردی روسیه نسبت

به افغانستان و بازسازی این کشور باید به سه نکته توجه نمود: مسایل داخلی افغانستان، منافع ملی روسیه و اهداف آن در افغانستان و میزان و توانایی مشارکت روسیه سه نکته اساسی در این خصوص می‌باشند.

- مهمترین مسأله امروز افغانستان «امنیت» است و اداره موقت (آقای کرزای) و دولت بعدی باید این مسأله را در صدر

برنامه‌های خود قرار دهند. حل مسأله امنیت بر دو پایه استوار است: اول، حل تعارض شمال با جنوب؛ دوم، حل تعارض دولت مرکزی با قدرت‌های محلی.

- با توجه به این که طالبان پشتون‌ها را بر کشور حاکم کرده بودند با سقوط آن‌ها قدرت به رقبای آن‌ها یعنی غیرپشتون‌ها منتقل شده است که این موضوع با توجه به اکثریت قوم پشتون نوعی عدم تعادل برای آینده محسوب می‌شود.

- به نظر من لویی جرگه نمی‌تواند تغییر ریشه‌ای در تقسیم فعلی قدرت ایجاد کند اما فعالیت ظاهرشاه در لویی جرگه می‌تواند تضمین لازم را برای حضور جدی پشتون‌ها در آینده افغانستان فراهم آورد.

- عدم وفاق بین پشتون‌ها خود یک تهدید امنیت ملی است. اخیراً یک گروه ۱۶ نفره از افراد ذی نفوذ استان‌های مختلف در بیانیه‌ای مشروعیت لویی جرگه را به چالش کشیده‌اند.

- منافع ملی روسیه در افغانستان عبارت است از صلح و ثبات سیاسی، استقلال و تمامیت ارضی، مقابله با تروریسم بین‌المللی، مبارزه با قاچاق مواد مخدر، حمایت از حقوق بشر، مقابله سیاسی با تسلط هر کشور دیگر بر افغانستان و رابطه خوب همسایگی.

- ادامه فعالیت مؤسسات مختلف

1. Victor Korgun

محاصره چین را افزایش داده است و اگر روزی چین با تایوان اختلافاتی پیدا کند آمریکا می‌تواند از طریق افغانستان چین را تهدید کند و از طرف دیگر از طریق افغانستان به مسایل داخلی چین رخنه نماید.

اگر چین نگران تهدید شوروی در مرزهای غربی بود به دنبال فروپاشی این قدرت راحت شد اما حضور نظامی آمریکا در افغانستان این تهدید را برای چین احیاء کرده است. رسول‌بخش، رئیس^۲، رئیس مرکز مطالعات منطقه‌ای دانشگاه قائد اعظم پاکستان اظهار داشت:

- کشورهای مختلفی وجود دارند که در بازسازی افغانستان منافی دارند اما باید توجه داشت که مسایل افغانستان از جمله صلح و ثبات این کشور برای ایران، پاکستان و کشورهای آسیای مرکزی در حوزه امنیت ملی این کشورها قرار می‌گیرد.

- وقتی درباره بازسازی افغانستان صحبت می‌کنیم، باید این اصل را بپذیریم که پروژه بازسازی افغانستان یک پروژه چندجانبه بوده و باید نقش مثبت تمامی مشارکت‌کنندگان مورد توجه قرار گیرد.

- به جهت حضور نظامی آمریکا و متحدین آن همسایگان افغانستان حالت انتظار

اقتصادی و اجتماعی که در دوران شوروی در افغانستان تأسیس یافته‌اند، از جمله ظرفیت‌های مهم روسیه به‌شمار می‌رود.

ژانگ شیائودونگ^۱ - رئیس بخش مطالعات آسیا و آفریقای آکادمی علوم چین اظهار داشت:

- دلایل چین برای مشارکت در بازسازی افغانستان متکی است بر: ۱. احساس مسؤولیت؛ ۲. همسایگی با افغانستان؛ ۳. منافع استراتژیک چین.

- ظهور و سقوط طالبان باعث شد تا موضوع افغانستان به عنوان یک مسأله امنیت ملی برای چین مورد توجه قرار گیرد.

- مسایل افغانستان برای مردم چین راه‌آورد را به همراه داشت که دولت‌مردان چین متوجه تفاوت فاحش توسعه در شرق و غرب چین شده؛ به مسایل توسعه غرب چین توجه خاصی پیدا کردند.

- در آسیای مرکزی بازی بزرگی شبیه بازی بزرگ روسیه و انگلستان در قرن ۱۹ شروع شده است اما این بار تعداد بازیگران بیشتر از دو بازیگر بوده و به غیر از دولت‌ها، تشکیلات بین‌المللی و گروه‌های غیردولتی بازیگران آن هستند.

- حضور نظامی آمریکا در افغانستان برای امنیت ملی چین خطرآفرین است زیرا با حضور نظامی آمریکا در افغانستان آمریکا عملاً

1. Zhang Xiaodong
2. Rasul Bakhsh Rais

- اکو «ECO» هنوز نتوانسته جایگاه خود را برای مشارکت در بازسازی افغانستان به درستی تعریف کند.

- آینده نهضت اسلامی ازبکستان می‌تواند شرایط منطقه را تحت تأثیر قرار دهد و مبارزه با تروریسم نباید محدود به مبارزه با طالبان و القاعده گردد.

- تجارب ترکیه در همکاری‌های اقتصادی با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز الگوی مفیدی برای مشارکت ترکیه در بازسازی افغانستان می‌باشد.

- توجه به توسعه انسانی و امنیت انسان‌ها زمینه‌ساز اصلی هرگونه برنامه توسعه است.

- ایران در گسترش همکاری‌های اقتصادی به بخش خصوصی توجه ویژه یافته است، اما پاکستان همچنان به دنبال پروژه‌های دولتی است.

- مردم افغانستان موافقتنامه بن را نخوانده‌اند و نمی‌دانند چیست. مردم افغانستان به دنبال حکومت مشروعی هستند که متکی بر اسلحه نباشد.

- صحبت از همکاری منطقه‌ای می‌شود اما هنوز معلوم نیست افغانستان در چه تعریفی از مناطق مختلف قرار می‌گیرد.

سیدرسول موسوی
رئیس مرکز مطالعات استراتژیک و تئوریک
دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

به خود گرفته‌اند و ظرفیت‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی آنان مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

- توجه به منافع مشترک کشورهای همسایه باید اساس مشارکت جهانی برای بازسازی افغانستان باشد.

- بازسازی افغانستان فقط به مسایل اقتصادی محدود نمی‌شود و باید به تمام زمینه‌های زندگی یک ملت از ساختار دولت و حکومت تا مؤسسات اجتماعی و استقرار میلیون‌ها انسان جابه‌جا شده توجه شود.

- بازسازی سیاسی افغانستان کلید صلح و ثبات افغانستان است و در ادامه روند بن باید به ساختار و ترکیب قومیت‌ها در شکل‌گیری قدرت توجه شود.

- عملیات جنگی آمریکا در افغانستان صلح و ثبات همسایگان افغانستان را تهدید می‌نماید.

مباحث دیگر

سایر مسایل مطرح شده در همایش را می‌توان در محورهای زیر خلاصه کرد:

- تجارب صلح تاجیکستان می‌تواند الگوی مناسبی برای پیشبرد صلح در افغانستان باشد.

- اجلاس اخیر ایران، پاکستان، افغانستان و برنامه توسعه سازمان ملل می‌تواند الگوی خوبی برای همکاری‌های منطقه‌ای باشد.